

Poëzie, zo moeilijk nie

Het lezen van poëzie wordt als ingewikkeld ervaren. Dat is niet geheel ten onrechte, maar ook niet nodig. Het hangt af van wat en wie je leest. Wij spraken drie dichters over hun kennismaking met het lezen en schrijven van gedichten. En brengen vier recent verschenen boeken onder de aandacht die lezers verder willen helpen.

Tekst Joep van Ruiten

BERTUS BELTMAN, EMMEN

De interesse voor poëzie is bij Bertus Beltman (1941) gewekt door schoolliedjes. „De liedbundel *Kun je nog zingen, zing dan mee* speelde een belangrijke rol met liederen als *Op de grote stille heide* en *Ferme jongens, stoere knapen*. Ik zong dat met plezier. Op de zondagen kwamen de psalmen en gezangen voorbij in zondagsschool en kerkdienst. Dat is een andere taal waar je mee geconfronteerd wordt. Ik zong vaak teksten, waarvan ik pas veel later de betekenis begreep. Op de MULO en later op de Rijkskweekschool voor onderwijzers werd bij alle taken ook poëzie

behandeld: van *De luchtpost* van Annie M.G. Schmidt tot *Das Lied von der Glocke* van Friedrich Schiller. Op mijn 40ste beloofde ik mijn vrouw Marjon tijdens de vakantie op Vleeland geen foto's te maken, maar elke dag een gedicht. Dat was het begin van mijn eigen poëzie-productie. Later heb ik ook teksten op muziek van enkele componisten geschreven. Op een gegeven moment werd ik gevraagd om toe te treden tot het collectief van gemeentedichters van Emmen. Het virus is nog niet uitgewerkt. Het blijft voorlopig nog vallen en opstaan, schrijven en schrappen, maar ik wacht niet op een vaccin.”

RENÉE LUTH, HAREN

Renée Luth (1979) zoekt de kiem van haar dichterschap in muziek die haar ouders luisterden toen ze klein was. „Teksten van Willem Wilmkink en Rob Christijn gezongen door Herman van Veen. Of van Ede Staal of Boudewijn de Groot. Zoals zij met muzikale taal en weinig woorden een sfeer of een verhaal wisten neer te zetten. Die muziek was vermoedelijk mijn eerste prikkel. Op de basisschool werd ik behoorlijk gepest. In de klas droeg ik daar een keer een gedicht over voor. Daarna werd ik een paar maanden met rust gelaten. Zo ontdekte ik de zeggingskracht van poëzie. Ik ben veel poëzie gaan lezen en schrijven door mijn docente Neder-

lands. Zij was de eerste die zei dat ik talent had. Ik was een beetje verliefd op haar. Vanaf dat moment probeerde ik zo veel mogelijk te schrijven omdat ik haar dat in de pauzes mocht laten lezen. In Groningen kwam ik bij De Dichtclub terecht. Daar leerde ik collega's kennen en kreeg ik feedback en leestips. Mijn werk en voordracht zijn ook beter geworden doordat ik veel les geef. Tips die ik aan anderen gaf, ben ik ook op mijzelf gaan toepassen. Ik blijf lezen, luisteren en voordragen, want ik ben d'r nog lang niet. 'Duizend schrijvers kunnen beter schrijven dan ik', las ik ergens in een interview. Dat hoop ik dan maar.”

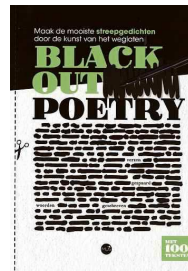
ELMAR KUIPER, JORWERT

Het lezen van poëzie begon bij Elmar Kuiper (1969) op de middelbare school. „Ik herinner mij een leraar die heel bevlogen over M. Vasalis vertelde. Op een gegeven moment moesten we een proefwerkje over een van haar gedichten maken. In zijn ogen had ik de verkeerde antwoorden gegeven. Ik had associatief nagedacht en het gedicht op mijn eigen manier geïnterpreteerd. Met schrijven van gedichten ben ik bevlogen na het overlijden van de moeder van mijn ex. Dat maakte zo'n indruk, dat heb ik toen van mij afgeschreven, in het Fries. Vanaf dat moment ben ik meer poëzie gaan lezen, ook aangemoe-

digd door Tsead Bruinja. Meestal kon ik wel aanvoelen en beargumenteren waarom iets goed was, maar vaak begreep ik er ook helemaal niets van, was het een soort mysterie met de werking van een magneet. Bij Albertina Soepboer heb ik een schrijfcursus gevolgd. We hadden een fijne schrijfcultuur, dat is een stimulans geweest. Wat ook hielp is dat mijn eerste werk werd opgepikt door Feltjes Hettinga. Die gaf feedback op mijn gedichten, daar heb ik veel van opgestoken. Maar dan moet je je eigen taal nog vinden, meters maken. Dat ging in het Fries sneller dan in het Nederlands, maar in feite houdt het nooit op.”

BLACK OUT POETRY

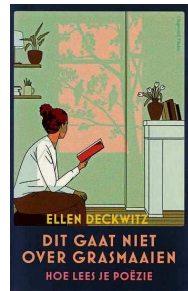

Titel Black out poetry
Auteur Diversen
Uitgever Mus
Prijs 12,99 euro (208 blz.)

De Amerikaanse boekenmaker Austin Kleon begon in 2005 krantenpagina's met een stift zwart te maken om alleen poëtische woorden en regels uit te sparen. Newspaper Blackout Poems noemde hij zijn gedichten. Toen hij de eerste publiceerde, kreeg hij meteen te horen dat hij niets nieuws deed. Mensen zoeken en vinden al meer dan twee-

honderd jaar poëzie in kranten. Nog voor Kleon in 2010 zijn eerste bundel publiceerde, verscheen er een Nederlandse variant: *Schrap me* van Dimitri Antonissen, chef nieuws bij de Vlaamse krant *Het Laatste Nieuws*. Waar Antonissen destijds sprak van stiftgedichten, heeft de anonieme samensteller van het boek *Black out poetry* het over streepgedichten. Voor de basistechniek, een combinatie van collages maken en ready mades, maakt het niet uit. Het gaat erom dat het bruikbare wordt gebruikt en het overbodige wordt weggevoerd. In *Black out poetry* staan honderd, eenvoudig los te maken oude teksten klaar voor bewerking. Er zit een bladzijde tussen uit *Fabelen en vertellingen van Esopus voor de leergierige jeugd* uit 1850, een bladzijde uit *Reis naar de maan* (1870) van Jules Verne, een pagina uit *Evolutie*, een veertien daags blad voor de vrouw uit 1912, maar ook een reeds compleet gedicht: *Op de hei* van Jan Pieter Heije uit 1865. De stift moet zelf worden aangeschaft.

DIT GAAT NIET OVER GRASMAAIEN

Titel Dit gaat niet over grasmaaien
Auteur Ellen Deckwitz
Uitgever Plum
Prijs 19,99 euro (144 blz.)

Na het enthousiaste *Olijven moet je leren lezen*, een zelfhulpboek voor mensen met twijfels over hoe om te gaan met gedichten, heeft Ellen Deckwitz een vervolg geschreven. *Dit gaat niet over grasmaaien* geeft antwoord op vragen over poëzie die nog steeds leven, zowel bij beginners als gevorderden.

De toon is gelijk gebleven. Deckwitz beschikt over het zeldzame vermogen al babbelen over haar neefje een anekdote op te dissenn die na lezing een verhelderende uitleg blijkt van een intrigerend literair vraagstukje). De basis onder het door Jenna Arts geïllustreerde *Dit gaat niet over grasmaaien* zijn stukken die ze het afgelopen jaar schreef voor *NRC Handelsblad*. Zoals in vrijwel alle boeken waarin uitleg wordt gegeven over poëzie, wordt elk artikel vooraf gegaan door een gedicht. Deckwitz mixt bekend met verrassend: Vasalis, Gorter, De Coninck, maar ook Juarros, Shire en Demets. Ieder stuk heeft een vraag als titel. In *Is er zoiets als young adult poetry?* wordt het antwoord snel gegeven: 'De verzen van Tim Hofman kunnen qua vorm en inhoud niet tippen aan gelaagde jongerenromans als *Een weeffout in onze sterren*. Vervolgens prijst ze uitvoerig Lévi Weemoedt aan als instapboekje die jonge lezers wel kan klaarstomen voor het zwaardere werk. Wordt wellicht vervolgd.

ZELF GEDICHTEN LEZEN

Titel Zelf gedichten lezen
Auteur Gerbert Faure, Jan de Jong & Bas Jongenelen
Uitgever kleine Uil
Prijs 22,50 euro (192 blz.)

Zelf gedichten lezen lijkt als titel te verwijzen naar het beroemde boekje van Gerard Reve, *Zelf schrijver worden*. Maar wat te denken van de ondertitel: *Een reis over de onbewandelde wegen van de poëzie?* Hier wordt het raadsel weer eens vergroot. Afgaand op hun inleiding doen Faure, De Jong en Jongenelen dat bewust. 'In dit

boek willen we de kracht van gedichten laten zien, met name zoals die naar voren komt in hun meerduidigheid. Meerduidige poëzie is een pleonasme. Dat bij een andere lezer, in een andere stemming, op een ander moment van de dag de betekenis van een gedicht zo maar kan veranderen, is juist het mooie van poëzie.' In het boek worden 42 gedichten 'behandeld'. De eerste, *Een nieuw geluid* (1890) van Herman Gorter is de oudste. De jongste, *Het feest vergeet mij* (2016) van Hannah van Binsbergen is de laatste. Daartussen veel bekende namen: Slauerhoff, Achterberg, Bloem, Vasalis, Heytze, Zwagerman, Al Galidi. Het degelijke *Zelf gedichten lezen* bestaat uit leesvragen van ervaren lezers die stellen dat het lezen van poëzie een dialoog is. Uitgangspunt is dat er niet zoiets bestaat als een kunstwerk met één betekenis, dat poëzie de wereld niet verklaart, maar bevrucht. De antwoorden mogen we zelf verzinnen.

VAN KOP TOT TEEN

Titel Van kop tot teen.
Woorden temmen.
Auteur Charlotte van den Broeck & Jeroen Dera
Uitgever Grange Fontaine
Prijs 24,55 euro (208 blz.)

Van kop tot teen is het tweede deel in de reeks *Woorden temmen*. Dit keer wordt het woord en het toetsenbord gegeven aan Charlotte Van den Broeck en Jeroen Dera. Zij stellen dat gedichten zintuigen prikkelen en een sensatie kunnen veroorzaken. Als het goed is, doet een gedicht 'iets' bij de lezer, is sprake van een gevoelsmatige reactie, al is die voor iedereen anders.

Vanwege dat fysieke effect zijn dertig gedichten geselecteerd waarvan de inhoud naar het lichaam verwijst, zoals *Als het je overkomt* van Marieke Lucas Rijneveld (knie), *Wildcard* van Anne Vegter (baarmoeder) en *Muggen* van Bas Belleman (huid). Bij ieder gedicht beschrijft een van de samenstellers wat het gedicht bij haar of hem doet. Daarna wordt de lezer gevraagd naar haar of zijn leessensatie. Vervolgens wordt een schrijfoverdracht verstrekt, middels een weetje enige context geboden en tot slot kort informatie over de dichter geboden. *Van kop tot teen* is een origineel poëzie lees- en doeboek, met een bijzondere vormgeving, een bijzondere boekenlegger en gedurfd gekozen gedichten (*afstand bewaren* van B. Zwaal). Voorts is er een combinatie met DNA die het navigeren door het boek zo vereenvoudigen, maar te ingewikkeld is om eenvoudig uit te leggen. Je begrijpt het pas als je het (een paar keer) gelezen hebt.

“Een soort mysterie met de werking van een magneet

